

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. проректора з наукової роботи та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів і природокористування України
доктор сільськогосподарських наук,
доцент

« 20 » Володимир ОТЧЕНАШКО
2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Мірзосва Тимура Джабраїловича
на тему: «**Економічна ефективність виробництва продукції нішевих технічних культур**»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності **051 «Економіка»**
галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Витяг з протоколу №2 фахового семінару кафедри економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України від «18» травня 2026 року.

Присутні члени фахового семінару кафедри економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: В. В. Байдала, завідувач кафедри економіки, доктор економічних наук, професор, гарант освітньо-наукової програми, науковий керівник; Є. О. Ланченко, доцент кафедри економіки, доктор економічних наук, доцент, головуючий на засіданні фахового семінару; В. М. Бутенко професор кафедри економічної теорії, доктор економічних наук, професор; Н. М. Вдовенко, завідувач кафедри глобальної економіки, доктор економічних наук, професор; А. Д. Діброва, завідувач кафедри статистики та економічного аналізу, доктор економічних наук, професор; М. М. Ільчук, завідувач кафедри організації підприємництва та біржової діяльності, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН; А. О. Музиченко, декан економічного факультету, доцент кафедри статистики та економічного аналізу, кандидат економічних наук, доцент; Л. М. Степасюк, доцент кафедри економіки, кандидат економічних наук, доцент, експертка; О. А. Томашевська, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності, кандидат економічних наук, доцент, експертка.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: Т. Д. Мірзоев, здобувач ступеня доктора філософії.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації **Мірзосва Тимура Джабраїловича** на тему: «**Економічна ефективність виробництва продукції нішевих технічних культур**», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Тему дисертації затверджено науковою радою економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 3 від 20 жовтня 2022 року).

Дисертацію виконано на кафедрі економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор **Байдала Вікторія Володимирівна**, завідувач кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Слухали: доповідь здобувача Т. Д. Мірзоева про основні положення дисертації. Здобувач комплексно представив ключові положення дисертації, розкривши її внутрішню логіку, мету та вагомі результати проведеного наукового пошуку. У доповіді було детально обґрунтовано актуальність обраної тематики, яка продиктована необхідністю адаптації аграрного сектору до зміни клімату і ризиків воєнного часу. В умовах кліматичних змін, нестабільності традиційних зернових ринків, поширення тренду здорового харчування, необхідності мінімізації ризиків і пошуку нових шляхів розвитку агробізнесу в умовах війни в Україні, все більшої актуальності набуває вирощування нішевих культур загалом і нішевих технічних, зокрема.

Наукова новизна дослідження акцентує увагу на можливостях забезпечення і підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур у контексті необхідності адаптації агробізнесу до зміни клімату, ризиків воєнного часу і вимог Європейського зеленого курсу. Визначено організаційно-економічні підходи до підвищення ефективності даного сегменту агровиробництва, серед яких виділено доцільність ресурсної оптимізації та переходу до моделі глибокої переробки з використанням грантових коштів як ключового чинника економічного зростання.

Методологічний базис роботи інтегрує фундаментальні постулати сучасної економічної теорії з новітніми науковими концепціями провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. Важливим результатом дослідження є доведення господарської цінності нішевих технічних культур, яку розглянуто через призму комплексу складових (економічної, агротехнічної, екологічної, агрономічної, соціально-економічної, логістичної), кожна з яких має певне значення як для розвитку аграрного виробництва, так і для національної економіки загалом. Це дозволяє розглядати досліджувані культури як такі, що виступають інструментом стабілізації аграрного виробництва і його адаптації до зміни клімату та ризиків війни; продукція яких є сировиною для створення споживчої цінності і доданої вартості: зокрема, продуктів преміального фуд-ритейлу (олії холодного віджиму, ефірні олії) і побічних продуктів (шрот, макуха, солома, полова, паливні пелети), за рахунок того, що всі частини рослин можуть використовуватися. У свою чергу, таке трактування дозволило сформулювати комплексний науково-прикладний підхід щодо підвищення економічної ефективності вирощування нішевих технічних культур. В основі зазначеного підходу – структурно-логічна модель підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур на прикладі вирощування льону олійного в зоні Степу, що передбачає реалізацію таких ключових стратегічних напрямів, як раціоналізація структури витрат і капіталовкладень; інституційне стимулювання зростання прибутковості; максимізація доходу за рахунок диверсифікації та доданої вартості; системне підвищення ефективності через екологічну ренту; оптимізація збутової діяльності й мінімізацію трансакційних витрат. Такий підхід визначає перспективи поширення вирощування нішевих технічних культур як інструменту адаптації агробізнесу до зміни клімату і ризиків воєнного часу в контексті вимог Європейського зеленого курсу, зокрема в умовах Півдня України, що є принципово новим словом у вітчизняній аграрній науці.

У рамках дослідження було застосовано інструментарій математичного моделювання для оптимізації структури посівних площ. Зокрема, шляхом моделювання структури посівних площ доведено можливість підвищення дохідності виробництва продукції сільськогосподарських культур, зокрема й нішевих технічних, за рахунок зменшення площ під кукурудзою і соняшником і збільшення під льоном олійним відповідно до існуючих нормативів. Обґрунтовуючи доцільність ресурсної оптимізації шляхом економічного моделювання визначено залежність урожайності від таких факторів, як витрати на насіння, на добрива і на зрошення та розраховано оптимальні норми висіву, внесення добрив і зрошення для отримання максимального прибутку з 1 га при вирощуванні льону олійного в зоні Степу України. Для обґрунтування доцільності розвитку переробки нішевих технічних культур із метою підвищення економічної ефективності виробництва їх продукції, було

розроблено інвестиційний проєкт для вертикально-інтегрованого господарства з глибокої переробки коріандру в умовах Півдня України на 2026–2030 рр.

Таким чином, здобувачем запропоновано комплексний підхід щодо підвищення ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур, що виступає як одна з передумов трансформації українського агробізнесу у кліматично нейтральну, високо-технологічну і конкурентоспроможну галузь.

Здобувачеві було поставлено 21 запитання, на які він надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

Виступили:

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор В. В. Байдала відмітила основні наукові досягнення здобувача ступеня доктора філософії Т. Д. Мірзоева, аргументувавши своєчасність наукового пошуку в межах обраної проблематики для аграрної галузі та підкресливши наукову новизну роботи, насамперед, у частині обґрунтування можливостей адаптації агробізнесу до зміни клімату і ризиків воєнного часу через розвиток виробництва продукції багатофункціональних нішевих технічних культур і їх глибокої переробки, зокрема в умовах Півдня України, у взаємозв'язку з необхідністю запровадження «зелених практик» відповідно до вимог Європейського зеленого курсу. У виступі наукового керівника було зазначено, що отримані дисертантом результати є оригінальними і відповідають вимогам до дисертацій. Професор В. В. Байдала відзначила, що у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи Т. Д. Мірзоев зарекомендував себе як цілеспрямований і глибоко ерудований дослідник, здатний успішно розв'язувати складні наукові проблеми, як такий, що демонструє високий професіоналізм, володіє сучасними методами наукового дослідження та ефективно презентує результати роботи у вітчизняних і міжнародних виданнях, а також відзначається відповідальністю, розвиненими комунікативними навичками та вмінням аргументовано захищати власну наукову позицію під час дискусій.

Експерти:

Степасюк Л. М., кандидат економічних наук, доцент, у своєму виступі позитивно оцінила якість виконання роботи, так як у контексті зміни клімату, ризиків воєнного часу і вимог Європейського зеленого курсу, пошук шляхів ефективного розвитку українського агробізнесу набуває особливого значення. У цьому контексті особливої ваги набуває дослідження економічної ефективності вирощування нішевих технічних культур (таких як льон-кудряш, коноплі промислові, гірчиця, сафлор, рижій тощо), які характеризуються високою маржинальністю й експортним потенціалом, часто мають вищу додану вартість і стабільний попит на європейському та світовому ринках, де зростає тренд на екологічну та натуральну сировину для харчової, текстильної, фармацевтичної та будівельної промисловості. Експертка відзначила новизну підходів здобувача, зокрема, на її думку, вагомим у дисертації є вдосконалення теоретичних підходів до трактування дефініції «нішеві технічні культури» і теоретичних аспектів щодо розуміння їх господарської цінності. Відмітила експертка й здобутки автора в частині вдосконалення прикладного організаційно-економічного інструментарію підвищення економічної ефективності виробництва нішевих технічних культур, на підставі якого існуючі підходи адаптовано до умов Півдня України та обґрунтовано перехід від експортоорієнтованої сировинної моделі до комбінованої моделі глибокої переробки коріандру, де капіталомісткі процеси диверсифікації виробництва (ефірна олія, жирна олія холодного віджиму, біопаливо) синхронізовано із залученням грантових коштів.

Схвально оцінивши представлене дослідження, Л. М. Степасюк водночас окреслила низку дискусійних положень і надала конструктивні рекомендації щодо подальшого поглиблення наукового пошуку в межах обраної проблематики: у рамках економіко-математичного моделювання використано класичний симплекс-метод, де цільовою функцією є максимізація прибутку. Оскільки у дисертації обґрунтовано можливості адаптації агровиробників до кліматичних і воєнних ризиків через поширення вирощування нішевих

технічних культур, було б доцільно в моделі другою цільовою функцією чи обмеженням додати мінімізацію ризиків (або оптимізацію за критерієм надійності); у роботі має місце неузгодженість часових періодів. Так, у Розділі II для конопель і експорту загалом узято період 2015–2024 рр., для гірчиці й льону – 2021–2024 рр. Бажано було б для коректного порівняння звести аналіз усіх культур до єдиного часового базису; вагомим науковим здобутком автора є виконана в Розділі II оцінка світової торгівлі нішевими технічними культурами. Однак, має місце методологічна суперечність щодо коріандру – світову торгівлю коріандром оцінено у грошовому вимірі (200 млн дол. США), тоді як інші культури оцінюються у відсотках або тоннах виробництва. Варто було б уніфікувати показники; у роботі доцільно було би більш чітко диференціювати «виробництво» й «експорт». Автором допущено зміщення акцентів із обсягів вирощування на обсяги експорту (наприклад, щодо гірчиці: 7-ме місце за виробництвом, але 3-тє за експортом). Варто було б більш чітко розмежувати ці напрями.

На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Томашевська О. А., кандидат економічних наук, доцент, підтримала виступ кандидата економічних наук, доцента Л. М. Степасюк щодо позитивної оцінки якості виконання роботи і відмітила, що робота вибудована логічно та послідовно, її методика повністю корелює з метою дослідження, залучено значний масив літературних джерел і статистичної інформації, що дозволило глибоко та ґрунтовно дослідити обрану проблематику. Усі задекларовані завдання вирішено автором у повному обсязі, що дозволило сформулювати вичерпні та аргументовані відповіді на ключові наукові запитання дисертації. У роботі продемонстровано цілісну дослідницьку вертикаль, яка забезпечує логічний і послідовний перехід від фундаментальної теорії до практичного впровадження. Цей шлях поєднує уточнення базових дефініцій, які задають новий вектор розуміння нішевих технічних культур, глибокий ретроспективний аналіз ринкових тенденцій і прикладне проектування стратегій розвитку досліджуваного сегменту і підвищення його економічної ефективності. Завдяки такому комплексному підходу було отримано цілісне наукове дослідження, результати якого мають подвійну вагомість для сучасної економічної науки і практики. Науково-практична значимість дослідження визначається розробленими напрямами підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур через комплексний науково-прикладний підхід, який базується на інтеграції технологічних інновацій і фінансових механізмів у межах парадигми сталого розвитку і циркулярної економіки та регуляторних вимог Європейського зеленого курсу.

До зауважень і дискусійних положень експертка віднесла наступне: визнаючи виконаний автором глибокий аналіз господарської цінності нішевих технічних культур на прикладі основних їх представників у підрозділі 1.3 (льону олійного, гірчиці, сафлору фарбувального і коріандру), вважаємо, що робота суттєво виграла б, якби автор розглянув ширшу сукупність (або більш репрезентативну вибірку) таких культур, що дозволило б забезпечити вищий рівень узагальнення теоретичних висновків; у дисертації вбачається певна неузгодженість щодо об'єктів дослідження між розділами. Зокрема, в теоретичному підрозділі 1.3 автор описує господарську цінність льону олійного, коріандру, сафлору та гірчиці. Натомість у другому розділі частково об'єктом аналізу, у тому числі виступають коноплі, хоча теоретичне підґрунтя для їх дослідження в першому розділі не сформовано. Водночас сафлор фарбувальний повністю випадає з подальшого аналізу. Автору було б доцільно забезпечити наскрізну логіку дослідження та уніфікувати перелік аналізованих культур в усіх розділах роботи, розширивши теоретичний огляд у першому розділі чи зосередивши аналітичні розрахунки у другому розділі виключно на базових об'єктах;

у третьому розділі доцільно було б висвітлити механізми подолання нетарифних бар'єрів для українських нішевих продуктів в умовах заблокованої логістики, так як переорієнтація на світовий тренд здорового харчування передбачає жорстку конкуренцію на ринках ЄС та світу, де діють суворі стандарти (наприклад, Organic Standard).

На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати дисертацію для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

В обговоренні результатів дисертації взяли участь: доктор економічних наук, професор В. М. Бутенко; доктор економічних наук, професор Н. М. Вдовенко; доктор економічних наук, професор А. Д. Діброва; доктор економічних наук, професор М. М. Ільчук; доктор економічних наук, доцент Є. О. Ланченко; кандидат економічних наук, доцент А. О. Музиченко.

Виступаючи зазначили, що дисертацію Т. Д. Мірзоева виконано на важливу тему, робота містить значну кількість нових наукових даних, має наукову новизну, актуальність, важливе теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Було підтримано пропозицію експертки про рекомендацію дисертації Т. Д. Мірзоева для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Постановили: заслухавши та обговоривши дисертацію **Мірзоева Тимура Джабраїловича** на тему: «**Економічна ефективність виробництва продукції нішевих технічних культур**», члени фахового семінару кафедри економіки економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України ухвалили:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методичних засад і практичних аспектів забезпечення та підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур в Україні. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що аграрний сектор України в умовах сьогодення розвивається в умовах значної волатильності ринків, зміни клімату, обмеженості природних ресурсів і необхідності забезпечення продовольчої безпеки в умовах війни. Традиційні зернові й олійні культури (зокрема, пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак) домінують у структурі посівних площ в Україні, проте через високу конкуренцію, значне й постійне коливання цін, зниження маржинальності та логістичні виклики виробникам доводиться шукати альтернативні напрями. Важливо, що можливі перспективні напрями розвитку агробізнесу мають нині відповідати Європейському зеленому курсу, зважаючи на інтеграцію України до ЄС. Одним із таких перспективних шляхів підвищення економічної ефективності аграрного виробництва, що відповідає вимогам сьогодення і Європейському зеленому курсу є поширення вирощування нішевих культур загалом і нішевих технічних, зокрема (льон олійний, гірчиця, коноплі технічні, сафлор, коріандр, кунжут, рижій та ін.). Таким чином, комплексне обґрунтування потенціалу нішевих технічних культур (який формують економічна, екологічні й соціальна складові) дозволяє розкрити нереалізовані резерви аграрного сектору та сформуванню стійку, багатовекторну модель його розвитку в умовах сучасних трансформацій.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Обраний напрям дослідження є складовою частиною планів науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Прогнозування розвитку ринку зернових нішевих культур в умовах викликів і загроз продовольчій безпеці України (з використанням економетричної моделі часткової рівноваги AGMEMOD)» (номер державної реєстрації 0225U002892), у межах якої дисертантом було обґрунтовано комплексні прикладні засади забезпечення економічної ефективності нішевого сегменту агробізнесу.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є результатом самостійного наукового пошуку автора. Здобувачем проведено критичний аналіз фундаментальних теоретичних джерел, вітчизняного законодавчого поля та масиву статистичних даних щодо функціонування ринку нішевих технічних культур. На основі отриманих результатів автором особисто розроблено й обґрунтовано теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо забезпечення та підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур в Україні. Усі наукові результати, що виносяться на захист, отримано здобувачем особисто під методичним керівництвом наукового керівника. У наукових працях, підготовлених у співавторстві, конкретний внесок здобувача деталізовано у списку публікацій.

4. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Обґрунтованість запропонованих у дисертації положень підтверджується коректним застосуванням сучасного економіко-математичного інструментарію і комплексним використанням методологічного апарату, що забезпечує високу достовірність отриманих результатів. Глибокий аналіз фактичного стану виробництва нішевих технічних культур і експортно-імпортних операцій у даному сегменті ґрунтується на репрезентативній базі статистичних даних, що дозволило автору виявити стійкі закономірності розвитку даного напрямку агробізнесу в умовах воєнних ризиків і кліматичних змін. Достовірність отриманих результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях і впровадженням авторських розробок у діяльність суб'єктів агробізнесу й державних органів управління. Сформульовані автором висновки і рекомендації повною мірою корелюють із визначеною метою та завданнями дисертації. Вони є логічним завершенням проведеного аналітичного етапу, що підтверджує їхню наукову переконливість і практичну значущість.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні нові наукові положення полягають у тому, що автором удосконалено теоретичні підходи до трактування дефініції «нішеві технічні культури». Зокрема, на відміну від існуючих наукових підходів, акцентованих на загальній категорії нішевих культур, автором концептуально виокремлено поняття «нішеві технічні культури». В авторській інтерпретації зазначена категорія розглядається як стратегічний інструмент стабілізації аграрного виробництва і його адаптації до кліматичних трансформацій і ризиків воєнного стану. Економічний потенціал нішевих технічних культур визначено як такий, що спрямований на генерацію високої споживчої та доданої вартості, зокрема через виробництво продукції преміального сегменту (олії холодного віджиму, ефірні олії) та монетизацію вторинних ресурсів (шрот, макуха, солома, паливні пелети). Також автором було поглиблено теоретичні аспекти щодо розуміння господарської цінності нішевих технічних культур. Як доповнення до сучасних поглядів, які зосереджені на окремих характеристиках нішевих культур, автором дану категорію розглянуто через призму комплексу сутнісно-функціональних характеристик (економічної, агротехнічної, екологічної, агрономічної, соціально-економічної, логістичної), кожна з яких має певне значення як для розвитку аграрного виробництва, так і для національної економіки загалом. Прикладний характер має обґрунтований автором організаційно-економічний інструментарій підвищення економічної ефективності виробництва нішевих

технічних культур. Існуючі підходи адаптовано до умов Півдня України та обґрунтовано перехід від експортоорієнтованої сировинної моделі до комбінованої моделі глибокої переробки коріандру, де капіталомісткі процеси диверсифікації виробництва (ефірна олія, жирна олія холодного віджиму, біопаливо) синхронізовано із залученням грантових коштів. Також у дисертації набули подальшого розвитку прикладні підходи щодо оптимізації структури посівних площ фермерських господарств зони Степу України, що передбачають збільшення площ під льоном олійним за рахунок зменшення посівних площ соняшнику і кукурудзи, які є менш стійкими до зміни клімату; напрями забезпечення і підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур через комплексний науково-прикладний підхід, який базується на інтеграції технологічних інновацій і фінансових механізмів у межах парадигми сталого розвитку та регуляторних вимог Європейського зеленого курсу; науково-практичні підходи до забезпечення і підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур через механізм ресурсної оптимізації. Зокрема, застосування методу економіко-математичного моделювання дозволило визначити кореляційну залежність урожайності від обсягів інвестування в насіннєвий матеріал, системи мінерального живлення і вологозабезпечення та довести, що ресурсна оптимізація може бути дієвим стратегічним інструментом підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур у зоні Степу України. Представлені наукові положення у своїй сукупності засвідчують високий ступінь оригінальності отриманих результатів і відображають особистий внесок автора в розвиток теорії й практики функціонування ринку нішевих зернових культур.

6. Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні перспектив поширення вирощування нішевих культур як інструменту адаптації агробізнесу до зміни клімату і ризиків воєнного часу, розробленні комплексу стратегічних напрямів та інструментів забезпечення і підвищення економічної ефективності вирощування нішевих технічних культур у контексті вимог Європейського зеленого курсу, доведенні можливості забезпечення і підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур через розвиток їх поглибленої переробки. Реалізація авторських розробок відкриває шлях до ефективного розвитку агробізнесу через синергію економічної, екологічної й соціальної складових. Сформовані рекомендації мають універсальний характер і можуть бути інтегровані в управлінські процеси на різних рівнях. Для аграрних підприємств вони слугують інструментарієм адаптації до зміни клімату і ризиків воєнного часу, тоді як органи місцевого самоврядування та територіальні громади можуть використовувати їх як наукове підґрунтя для розроблення стратегій територіального розвитку в розрізі економічних, екологічних і соціальних програм. На загальнодержавному рівні результати дослідження є цінними для вдосконалення галузевої політики в частині обґрунтування напрямів цільової фінансової підтримки і формування програм розвитку суб'єктів агробізнесу, що спеціалізуються на вирощуванні стратегічно важливих нішевих технічних культур, зокрема таких як льон олійний, гірчиця, коріандр.

Результати дисертації впроваджено на регіональному, муніципальному та локальному рівнях. На рівні районів (Житомирського) і територіальних громад (Іллінецької) авторські розробки використано при формуванні Програм економічного і соціального розвитку. Виробнича апробація результатів дослідження відбулася в умовах реального сектору економіки, зокрема в господарській практиці ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина», де впроваджено практичні рекомендації щодо розвитку виробництва продукції нішевих технічних культур і забезпечення його економічної ефективності. Пропозиції здобувача в частині оптимізації сівозмін із введенням у їх структуру багатофункціональних нішевих технічних культур у контексті реалізації їх потенціалу й необхідності адаптації агровиробників до зміни клімату є елементом наукового дослідження, що виконувалося в Інституті біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН.

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень і їх вагома прикладна цінність підтверджують повне досягнення визначеної мети та успішне розв'язання всієї сукупності поставлених дослідницьких завдань.

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення виконаного Т. Д. Мірзоєвим дослідження опубліковано у 16 наукових працях, із яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 11 тез наукових доповідей.

**Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України**

1. Мірзоєв Т. Д. Стратегічні напрями підвищення економічної ефективності виробництва нішевих технічних культур. *Бізнес-навігатор*. 2026. Вип. 2 (85). С. 491–496.

2. Байдала В., **Мірзоєв Т.** Організаційно-економічні підходи до розвитку виробництва нішевих культур: зарубіжний досвід. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4 (55). С. 401–408. *(Байдалою В. В. здійснено методичне забезпечення і науковий супровід дослідження. Мірзоєвим Т. Д. сформовано концепцію дослідження, опрацьовано наукові джерела, здійснено інтерпретацію та узагальнення результатів).*

3. Байдала В., **Мірзоєв Т.** Організаційно-економічні передумови розвитку виробництва нішевих технічних культур як перспективного напрямку діяльності малого агробізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 9 (291). С. 84–94. *(Байдалою В. В. здійснено науково-методичний супровід дослідження. Мірзоєвим Т. Д. розроблено план дослідження, опрацьовано літературу, здійснено інтерпретацію результатів, оформлено статтю).*

4. Мірзоєв Т. Д. Сучасний стан і перспективи виробництва нішевих технічних культур. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 1. С. 6–14.

5. Мірзоєва Т. В., Герасимчук Н. А., **Мірзоєв Т. Д.** Обґрунтування перспектив виробництва бузини як комерційної нішевої культури в контексті нових можливостей для агробізнесу та створення доданої вартості. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 12 (282). С. 129–137. *(Мірзоєвою Т. В. здійснено наукове керівництво, написано вступ. Герасимчук Н. Г. відредаговано текст статті. Мірзоєвим Т. Д. сформовано концепцію дослідження, опрацьовано наукові джерела, здійснено інтерпретацію та узагальнення результатів щодо нових можливостей для агробізнесу та створення доданої вартості через розвиток виробництва нішевих культур).*

6. Байдала В. В., Мірзоєва Т. В., **Мірзоєв Т. Д.** Економічна цінність нішевих культур технічного призначення та перспективи розвитку їх виробництва. *Економіка та управління бізнесом*. 2023. № 14 (1). С. 5–23. *(Байдалою В. В. здійснено наукове керівництво і методичний супровід дослідження. Мірзоєвою Т. В. написано вступ. Мірзоєвим Т. Д. досліджено й обґрунтовано економічну цінність нішевих культур і окреслено перспективи розвитку їх виробництва).*

Тези наукових доповідей

7. Мірзоєв Т. Д. Тенденції розвитку ринку нішевих технічних культур в Україні. *Економічні дні – 2026: III Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та здобувачів вищої освіти з нагоди 75-річчя заснування економічного факультету, м. Київ, 2 квітня 2026 року: тези доповіді*. Київ, 2026. С. 264–266.

8. **Мірзоєв Т. Д.**, Байдала В. В. Щодо доцільності виробництва нішевих культур у контексті сталого розвитку. *Березневий науковий дискурс 2025 на тему: «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій»: III Міжнародна науково-практична конференція, м. Чернігів, 27 лютого 2025 року: тези доповіді*. Чернігів, 2025. С. 361–362. *(Байдалою В. В. здійснено науково-методичне забезпечення дослідження. Мірзоєвим Т. Д. розроблено план, здійснено огляд наукових джерел, інтерпретацію результатів).*

9. Мірзоев Т. Д. Потенціал і ризики виробництва льону олійного. Вклад молодих вчених у розбудову незалежності України: науково-практична конференція, м. Київ, 23–24 серпня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 66–69.

10. Мірзоев Т. Переваги і ризики виробництва льону як перспективної нішевої культури. Актуальні питання економіки, обліку та фінансів в Україні: IV Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Ірпінь, 04 квітня 2024 року: тези доповіді. Ірпінь, 2024. С. 29–32.

11. Мірзоев Т. Д. Роль нішевих сільськогосподарських культур у контексті створення доданої вартості. Agricultural and Food Economics – 2024: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 19–20 вересня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 137–139.

12. Мірзоев Т. Д. Щодо економічної доцільності виробництва льону-довгунця. Економічні дні – 2024: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів, м. Київ, 10 квітня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 122–124.

13. Мірзоев Т. Щодо перспектив виробництва нішевих технічних культур. Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя: Міжнародна науково-практична конференція, м. Ніжин, 6 квітня 2023 року: тези доповіді. Ніжин, 2023. С. 28–30.

14. Мірзоев Т. Д. Щодо економічної доцільності виробництва гірчиці – перспективної нішевої технічної культури. Актуальні проблеми економіки, обліку та фінансів в Україні: III Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Ірпінь, 2023 року: тези доповіді. Ірпінь, 2023. С. 32–34.

15. Мірзоев Т. Д. Нішеві технічні культури як альтернатива традиційним в умовах ризикованого землеробства. Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Житомир, 01 лютого 2023 року: тези доповіді. Житомир, 2023. С. 174–178.

16. **Мірзоев Т. Д., Байдала В. В.** Розвиток виробництва нішевих культур у контексті забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств. Наукове забезпечення становлення та розвитку фермерського руху в Україні: Всеукраїнська науково-практична конференція з нагоди 85-ї річниці від дня народження відомого українського вченого доктора економічних наук, професора, академіка НААН Месель-Веселяка Віктора Яковича, м. Київ, 5 вересня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 120–123. *(Байдалою В. В. підготовлено вступну частину, здійснено літературне оформлення. Мірзоевим Т. Д. розроблено план, підготовлено основну частину та висновки).*

17. Мірзоев Т. Д. Перспективність виробництва нішевих культур у контексті кліматично розумного сільського господарства. Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 5–6 жовтня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 487–490.

8. Апробація основних результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження апробовано на: III Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених і здобувачів вищої освіти «Економічні дні – 2026» (м. Київ, 2026 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій» (м. Чернігів, 2025 р.); науково-практичній конференції «Вклад молодих вчених у розбудову незалежності України» (м. Київ, 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, обліку та фінансів в Україні» (м. Ірпінь, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Agricultural and food economics – 2024» (м. Київ, 2024 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Економічні дні – 2024» (м. Київ, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя» (м. Ніжин, 2023 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, обліку та фінансів в Україні» (м. Ірпінь, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів» (м. Житомир, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з нагоди 85-ї річниці від дня народження відомого українського вченого доктора економічних наук, професора, академіка НААН Месель-Веселяка Віктора Яковича «Наукове

забезпечення становлення та розвитку фермерського руху в Україні» (м. Київ, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитне та обліково-аналітичне забезпечення післявоєнного відновлення економіки України» (м. Київ, 2023 р.).

Ухвалили:

Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Мірзоева Тимура Джабраїловича на тему: «Економічна ефективність виробництва продукції нішевих технічних культур» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено конкретне наукове завдання, що полягає у розробленні теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо забезпечення та підвищення економічної ефективності виробництва продукції нішевих технічних культур в Україні. Це досягнуто шляхом обґрунтування комплексного науково-прикладного підходу, що охопив такі ключові стратегічні напрями, як раціоналізація структури витрат і капіталовкладень; інституційне стимулювання зростання прибутковості; максимізація доходу за рахунок диверсифікації та доданої вартості; системне підвищення ефективності через екологічну ренту; оптимізація збутової діяльності й мінімізація трансакційних витрат, а також через обґрунтування ресурсної оптимізації та доцільності розвитку переробки нішевих технічних культур, зокрема в умовах Степу України, що має істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Мірзоева Тимура Джабраїловича дисертація на тему: «Економічна ефективність виробництва продукції нішевих технічних культур» рекомендується для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рішення прийнято одноголосно.

**Головуючий на засіданні фахового семінару
кафедри економіки економічного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, доцент**

 Євгеній ЛАНЧЕНКО

**Експерти:
Доцент кафедри економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**

 Людмила СТЕПАСЮК

**Доцент кафедри організації
підприємництва та біржової діяльності,
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**

 Ольга ТОМАШЕВСЬКА

**Відповідальний за атестацію здобувачів
вищої освіти ступеня доктора філософії**

 Сергій БОЯРЧУК